

Noi Tracii

Fondator: Prof. Dr. Josif Constantin Drăgan

DE LA ZEII DACILOR PE EFIGII MONETARE LA UNELE CETATI GETO-DACICE CU SANCTUARE

de Gabriel Iliescu

Intr-un articol recent "Zeii Dacilor pe efigii monetare", sintetizam pentru prima oară o imagine coerentă despre spiritualitatea Geto-Dacilor din perioada preromană și exemplificam previziunea lui Constantin Moisil că "monedele geto-dacice reprezintă cele mai autentice monumente de artă latică".

Astfel, strămoșii noștri au adoptat și cultivat prin fenomenul cunoscut de ranssimbolizare, pe moneda proprie și imaginea zeilor tradiționali de origine racică îndepărtată de care vorbesc Homer, Pindar, Herodot și alții; cuplul divin al celor doi frați gemeni Apollo-Hiperboreul (*Apulo*) și Artemis (Sarmis); Ares (Ari) și Dionisos/Heracles (*Dion/Ira*).

Toți acești zei apar pe moneda dacică înconjurați de "universul" lor de simboluri secundare: brăduțul (pomul sacru al Dacilor); simbolul Soarelui: soareț, cerc de globule, roata, etc. Incă din antichitate la Greci se făcuse identificarea lui Apollo cu Helios-Soarele.

La rândul lor, în simbolul Soarelui Dacii vedeau apropierea cu "paradisul terestru" al lui Apollo Hiperboreul unde - potrivit tradiției - oamenii puteau fi transportați fizic, fără a muri.

Și Zamolxe promitea adeptilor același "paradis terestru". Spre sfârșitul secolului al III-lea î.e.n. în Oltenia apare o monedă originală. zisă de tip "Larissa" care prezintă pe avers fie o figură masculină imberbă de tip "Apollo", fie o figură feminină de tip "Artemis".

Și în acest caz importantă mi se pare nu atât originea modelului imitat, ci primul rând semnificația acestei figuri umane masculine sau feminine. Semnificația nu poate fi alta decât reprezentarea cuplului divin Apollo și

Artemis, zei tradiționali de origine tracică îndepărtată care apar pe moneda dacică după “modelul” grec prin transsimbolizare.

Aceasta demonstrează cu prisosință că cultul cuplului divin Apollo și Artemis era frecvent în Dacia preromană.

Acest cult ni s-a transmis și la sărbătorile tradiționale ale primăverii (1 Mai - ziua lui *Armīs = Armi-n-den*), când porțile se împodobesc cu crengi, uneori puieti, de fag, mesteacăn, tei sau salcie. Numele acestei sărbători vine de la *Armīs* sau *Sarmīs*, numele dat de Daci zeiței *Artemīs*. Probabil că și toponimul tardiv de *Ar-deal* vine tot de la moștenirea antică silabică *Ar*. A se vedea și Wolf: “*Das rumänische Ardial, Ardeal ist der uralte Landename Dakiens*”.

Mitul medieval târziu al regelui Sarmis în Sarmizegetusa (sec. XVI) se dovedește a fi fost o mistificare *Arneț* (1851), cu toate că a mai fost amintit ulterior de Nicolae Densusianu.

În timp, sub influența aportului masiv de tetradrachme emise de provincia Macedonia Prima (cu imaginea din profil la dreapta a zeiței Artemis) sau de insula Thasos (cu imaginea lui Dionisos/Heracles) moneda dacică își schimbă aspectul. Pe aceste monede de tip Hunedoara, Aiud-Cugir, Toc-Chercheluș, Petelea sau imitațiile tardive de tip Dionisos/Heracles de pe moneda thasiană, reapar zeitățile tradiționale Artemis și Dionis/Heracles.

Cultul lui Dionisos era și el foarte cunoscut în tot spațiul tracic, ca și cultul eroului Heracles.

Cercetătorii Rhode, Guthrie, Mircea Eliade și alții ne explică un fenomen spiritual deosebit în Dacia: Geto-Dacii apropiiau cultul lui Zamolxis de cel al lui Dionisos. Guthrie afirmă că Zamolxis devine un “brothergod” (frate-zeu) al lui Dionisos.

În ceea ce privește reprezentarea lui Zamolxis, există o monedă dacică extraordinară, așa-numita monedă “ianiformă”, în care sintetizând afirmațiile unor autori mai vechi și mai noi credem că trebuie să vedem mai curând - pe aversul monedei - o imagine divină politheos, un “trismegistos”: Ianus-Cronos-Zamolxis.

Anticii îl asociau totdeauna pe Ianus (patronul anului nou calendaristic) cu zeul Cronos (timpul infinit), iar Geții venerau pe Cronos numindu-l Zamolxis, ceea ce ne amintește informația lui Herodot că “Geții se cred nemuritori”.

Astfel chintesența religiei Dacilor rămâne figura centrală a lui Zamolxis.

Reprezentările cu zeul războiului *Ares (Ari)* sunt puține la Daci, deși Ovidiu ne transmite poetic “orice Get e imaginea vie a zeului Marte”.

În tezaurul de monede daco-celtice de la Silindia apar șase reprezentări cu figura lui *Ares* și nu Palas-Athena.

Pe monedele dacice care imită denarul republican roman apar cu predilecție tot reprezentările cu “Diana-Sarmis” ce figurează și pe medalionul de lut ars găsit într-unul din sanctuarele Sarmizegetusei. De altfel Vasile Pârvan presupunea că Diana daco-romană (Diana-Sancta) era aceeași divinitate cu Artemis-Sarmis-Getica sau Bendis a Tracilor de Sud. Mai târziu la poporul român această Diana Sancta a devenit Sânziana, San(cta) Diana - figură

centrală a folclorului românesc.

“Capul Romei”, Apolo, Marte, Bachus etc. vor apărea pe moneda dacică de tip roman mai târziu, în perioada regelui Burebista, pe splendidele imitații de denari republicani romani, având pe revers faimoasele care de luptă de la bigă (cu doi cai) la quintigă (cu cinci cai - inovație dacică).

În concluzie considerăm că pe moneda dacică afară de reprezentarea figurii conducătorului-rege-zeu, apare de asemenea reprezentarea zeilor tradiționali: Apollo-Hiperboreul și Artemis-Sarmis-Diana; *Ares (Ari)* - Marte; Dionisos/Heracles și în sfârșit în jurul figurii centrale a lui Zamolxis - zeitatea politheos: Ianus-Cronos-Zamolxis.

După dispariția lui Burebista va apărea în sfârșit în lunga domnie a regelui-preot Comosicus, moneda de aur a Dacilor inspirată din moneda republicană romană, cel mai interesant fenomen monetar apărut în Dacia preromană.

Am explicat legenda cu litere grecești B.Coson ca reprezentând numele însuși al regelui Comosicus *Comos(icus) Coson* prin fenomenul pronunției lingvistice în metateză și M>N.

Se știe că în cetățile dacice din munții Orăștiei și Îndeosebi la Sarmizegetusa sunt concentrate cele mai multe sanctuare, ceea ce ar justifica identificarea acestora cu Kogaionon - muntele sacru al Dacilor, de care vorbește Strabo VII, 3, 5 (Hadrian Daicoviciu).

Sanctuare similare au fost găsite și la Piatra Craivii, Bărboși, Bâta Doamnei și Pecica.

Suntem de pe acum siguri că aceste sanctuare serveau ca altare pentru zeitățile cultivate pe moneda geto-dacică din perioada preromană de care am vorbit mai sus.

Ne-am pus în mod logic întrebarea, dat fiind cultul deosebit de clar al acestor zeități tradiționale de origine tracică îndepărtată, revenite prin fenomenul de transsimbolizare pe moneda dacică, dacă aceste zeități “regăsite”, deci, nu au inspirat sau nu au determinat atribuirea numelor lor unor cetăți unde găsim asemenea sanctuare, deci teonime care devin toponime.

Prin analogie cu capitala spirituală a Greciei, Atena (de la numele zeiței Palas-Athena) sau capitala Republicii Romane, Roma (de la numele zeiței Romă) ne-am întrebat dacă numele de Sarmizegetusa, capitala Daciei unificate nu reprezintă la origine tot o zeitate-simbol dacică.

O scurtă etimologie lingvistică și hermeneutică ne permite să descoperim în etimologia toponimului de Sarmizegetusa numele compus de *Artemis-Getica*.

Ar(te)mis > *Armis* (abreviere) > *(S)armis* (aspirație dialectală) > *Sarmis* > *Sarmi-ze + gete* > *Sarmi-ze + getusa*.

Noi nu subscriem la rădăcina presupusă de “zeget”.

Iată deci că Dacii au numit cu numele unicei zeiți cultivate, continuarea mării zeițe tracice, capitala lor *Sarmizegetusa*.

Împreună cu fratele ei gemen *Apollo (Apulo)* ei sunt zeii vânătorilor, ai fertilității și fecundității.

Însuși simbolul și mai antic al ursoaicei (*Ar-ctos*) îl regăsim sub formă anafonică în numele zeiței *S-ar-mis*.

Fig. 1
Zeul dacilor Apulo (Apolo)

Fig. 2
Zeița dacilor Sarmis (Artemis)

Fig. 3
Zeitateea politheos: Ianus-Cronos-
Zalmoxis

Fig. 4
Zeul dacilor Dion (Dionisos)

Fig. 5
Eroul dacilor Ira (Heracles)

Fig. 6
Zeul dacilor Ari
(Ares-Marte)

Denumirea de *Bendis* care apare la unele triburi tracice din sud (de care vorbește Platon și alții) nu o găsim niciodată pomenită de vreo sursă istorică antică la Daci și nici nu credem că a fost venerată sub acest nume la aceștia.

Și alte antroponime, toponime, etnonime derivă probabil de la teonimul *Sarmis*.

Astfel: *Sargedava* sau *Argedava*; *Sar-getia*, *Sarii* sau *Armi-n-den* și *Ar-dial* de mai târziu, la care se vor adăuga în timp și particule de origine slavă.

O cetate dacică pură locuită de tribul Apulilor - *Apulon*, devenită mai târziu *Apulum* sub influență romană, pare un toponim care provine de la un teonim; asemenea etnonimul *Apulilor*.

Avem și exemplul grec al toponimelor cunoscute: *Apollonia Pontica* și *Illirica* sau *Apulia-Romana*.

În numele zeului antic *Apulo* cum era pronunțat de către Daci găsim și mai anticul său simbol (citit anagramatic) - lupul apolinic; de la care a derivat și numele Dacilor, steagul de luptă al acestora, confrateriile războinice ale "lupilor" (*Daoni*) etc.

În Câmpia Getică capitala lui Dromichete (de care vorbește Diodorus Siculus XXI, 12) - *Helis*, unde este găzduit diadochul Traciei învins - celebrul Lisimah, este de asemenea un toponim provenit de la un teonim: zeul Soarelui - *Hellios* cu care *Apollo* se identificase încă din antichitate chiar la Traci (Hristo Danov).

În Geografia lui Ptolemeu cetatea *Helis* nu figurează, dar apare în schimb *Sornum*, cu aceeași semnificație, de astă dată de la romanul *Sol*. Oare Soarele nostru nu derivă mai curând de la geticul *Sor*?

Ceramica sau medalionul cu motive solare din Cetatea Popești sau falerele de la Herăstrău sau fibulele de la Coada Malului, precum mai anticele "care solare" de la Bujoru-Teleorman etc., nu evocă mai curând torentica reprezentărilor helio-apolinice?

Poate că și alte cetăți dacice, mă refer la *Dino-getia* sau *Ziridava* au numele derivate tot din teonimele *Dion/Ira*, dar analiza lingvistică a acestora ar comporta un spațiu prea mare; o vom face altă dată.

Meinhof ne spune că "limbile primitive" (fără literatură scrisă) sunt mai precise decât limbile culte, acestea ultime fiind obligate să recurgă la echivoc prin adjuncții și circumlocuțiuni", iar Otto Jespersen (Copenhaga, 1941) vorbind de eficacitatea schimbărilor lingvistice susține că "formele scurte mai ușor de pronunțat, sunt caracteristice limbilor primitive".

Suntem siguri că adoptând "modelul" grec de transsimbolizare în Dacia preromană, vom găsi un teren fertil unde cercetarea științifică analogică va găsi noi aspecte esențiale despre spiritualitatea dacică. Analizei lingvistice trebuie să-i adăugăm interpretarea simbolică hermeneutică pentru a putea merge mai departe "crescendo" de la o bază științifică solidă.

"Căci simbolul merge mai departe decât actul, explicând fiecare din gesturile noastre în termeni de mecanică eternă", după cum se exprimă Marguerite Yourcenar în "Memoriile lui Hadrian".

CIVILIZATIA DACO-GETICA IN CONTEXTUL CONSTIINTEI ISTORICE EUROPENE

Paul Lucescu

(urmare)

Substanța fenomenelor istorice, relatate sub aspectul lor material cât și spiritual, corelative civilizației daco-getice, rămâne relevantă cum am accentuat, grație vestigiilor arheologice, epigrafice și numismatice, la care se adaugă marea număr de cetăți, acele *davae* situate pe întreg teritoriul stăpânit de *Burebista* “cel dintâi și cel mai mare rege din Tracia”.

Nu se poate de asemenea ignora faptul că în est cetățile *Satidava, Moldava, Susudava, Vidava* și altele au constituit focare ale civilizației dacice între Nistru și Nipru, lucru nu de ajuns de cunoscut și de subliniat astăzi - deși sunt consemnate în *Fontes historiae Daco-Romanorum*, vol. 15, ediția Gh. Popa-Lisseanu.

Procopius din Caesarea în opera sa “De aedificiis” citează aceste cetăți împreună cu multe altele, având apelativul “dava”, pe întregul teritoriu de formațiune a poporului român.

În concordanță de orientare cu aproape întreaga istoriografie antică, marele nostru istoric *Vasile Pârvan* ne relatează în “Parentalia” că “Dacii au transmis caracterul lor noului popor daco-roman. În contactul dintre poporul dac și cel roman, acesta din urmă a învins în formele materiale ale vieții și în limbă, primul din contra a triumfat în ceea ce privește calitatea spirituală”.

În limitele adevărului istoric și de relevanță obiectivă urmează a fi remarcată ideea că civilizația daco-getică va contribui în mod creator la lărgirea acestui orizont spiritual, corelat circuitului valorilor universale, fiind integrat în mecanismul legic al istoriografiei europene.

Am încercat să subliniem până acum sorgința forței magnetice pe care o exercita înalta civilizație a străbunilor poporului român asupra istoriografiei antice, referindu-ne la virtuțile eroice și la credința în nemurire, la sensurile speculative aparținând legii supreme pe care o demonstrează religia lor superioară cu valorile ei etice de substanță.

Energia fizică și spirituală care le era proprie, a făcut ca eroismul tenace și consecvent ce caracterizau acest neam, să exercite o fascinantă magie prin prestigiul său în admirația și atracția scriitorilor și istoriografilor lumii antice, așa cum am încercat să subliniem până acum.

De altfel și istoricii antichității târzii vor continua în mod pregnant această *via regia* a preocupării pentru reliefaarea calităților superioare ale Daco-Geților, în opere de prestigiu.

Astfel în secolul II e.n. *Dion Chrysostomos*, pe care l-am mai amintit, este de părere că Geții sunt cunoscuți ca: “cei mai războinici dintre toate popoarele barbare” adică cele din afara lumii mediteraneene.

Istoriografia bizantină la rândul ei nu ignorează existența poporului român la nord și la sud de Dunăre.

Astfel *Kalcondilas*, în sec. VII, confirma continuitatea, persistența, ca și unitatea Românilor din Pind cu aceia din Carpați.

În sec. al X-lea *Kedrenos* în “Istoria sinoptică”, atestă existența Românilor din sudul Dunării.

De asemenea *Kekaumenos*, ne atrage atenția asupra faptului că Românii din Pind și din ținuturile de la sud de Dunăre sunt de aceeași origine ca și cei din nordul acestui fluviu. Arată că ei se trag din regele Decebal și împăratul Traian, referindu-se și la *Bessi* de neam traco-dac, locuind în părțile de astăzi ale Banatului.

O atât de magnifică istorie va fi proiectată în universalitate, fiind interferată patrimoniului spiritual și circuitului valorilor culturii europene, grație acelei fascinații de care am vorbit, provocată de prestigiul valorilor etnice aparținând spiritului eroic propriu unui neam călit în aprigile uragane ale unor timpuri adverse și contradictorii.

Sunt autori străini care, ignorând realitățile geo-politice și istorico-sociale, au atribuit fără nici o rezervă popoarelor cărora aparțineau, marile virtuți ale strămoșilor noștri daco-geți, precum și faptele lor eroice printr-o confuzie deliberată de supradimensionare a faptelor antecesorilor proprii.

În acest context s-ar putea cita istoriografia gotică, ce a confundat denumirea de *got*, cu aceea de *get*, inadvertență pusă în circulație de istoricul *Iordanes* la care ne-am referit, - pentru motivul de a crea o viziune glorioasă pentru poporul său așa cum am arătat - nesfiindu-se să recurgă la această manevră ambiguă.

Utilizând texte istorice, care între timp au fost pierdute, citând pe Herodot, transferă Goților meritele strămoșilor noștri, în operele sale *Getica* și *Romana*. Civilizația daco-getică, amplificată de marile ei sinteze de cultură materială și spirituală și de virtuțile poporului care a creat-o, va impulsiona imaginația și a altor autori ai antichității târzii, ca împăratul *Iulian Apostatul* (331-363 e.n.), *Prudentius*, *Claudian*, *Crasius* și alții, care vor repeta în textele lor inadvertența de care am vorbit.

Grație acestor informații ale scriitorilor menționați, istoriografia occidentală a Europei din aceeași perioadă va sesiza la rândul său dimensiunea monumentală a valorilor de prestigiu ce au aparținut populațiilor traco-daco-getice, strămoși ai poporului român.

În acest context, la capătul de apus al Europei, se observă pe o scară accentuată asimilarea relatărilor privind civilizația Dacilor, în chiar cultura istorică a Spaniei.

Vom aminti astfel pe *Isidor de Sevilla*, care a trăit în sec. VI, unul din precursorii istoriografiei iberice. - ce a ajuns la concluzia aceleiași confuzii - și care stabilește tangențe între Spanioli și poporul de la Dunărea de jos. - grație integrării în cultura peninsulară. a glorioasei istorii a strămoșilor noștri.

Secolul al XIII-lea va marca în Spania apariția unor scrieri istorice în care se vorbește despre Daco-Geți, mențiunile mergând până acolo, încât îi interferează în chiar geneza poporului istoric.

Epoca la care ne-am referit este caracterizată prin apariția unei "Istorii getice" aparținând lui *Rodrigo Jimenez, episcop de Rada*, - în care se conturează unele date privind strămoșii noștri, pe care îi consideră drept ascendenții poporului său. În "Historia Romanorum" numitul autor utilizează numeroase informații din care se desprinde un contur mai precis al acestor noțiuni.

În conexiune directă cu ideea enunțată, mai putem cita o lucrare a regelui *Alfonso X El Sabio* apărută în anul 1262, în care acest monarh înțelept, cum îl arată numele, ajunge la concluzia identității dintre Daci și poporul spaniol.

În opera denumită "Cronica general de España", autorul face elogiul lui Zamolxe, subliniind marile virtuți insufflate poporului care îl adora ca zeu, - vorbind totodată de marele rege erou *Boruista*, adică *Burebista*, secondat de preotul cel mare (pontifex maximus) *Dicineo* (Deceneu), ce au dat Daco-Geților legi și norme de conduită superioare, reușind astfel să facă din acest popor una din gințile de prestigiu ale antichității.

În timpul războiului de 30 de ani, un alt scriitor spaniol *Saavedra Fajardo*, se referă la civilizația Daco-Geților, arătând că ei se credeau nemuritori, disprețuind moartea și oferindu-se în mod generos tuturor primejdiilor ce interveneau atunci când se luptau pentru patria lor. "Când tuna, trăgeau cu arcul împotriva cerului, - spre a apăra zeii, spunând că nu recunosc alt zeu mai mare decât pe Zamolxis. Regele *Buruista* era un mare conducător. Această gintă excela prin alesele aptitudini pe care le avea pentru arte și științe, - iar consilierul regelui, *Dicineo*, era un mare filosof" - subliniază autorul.

După cum se poate observa, în peninsula iberică au supraviețuit o îndelungată perioadă de timp acele referiri la valoarea de excepție a spiritualității daco-getice, precum și a mitului lui Zamolxe, valențe ce au amplificat sfera orizontului culturii spaniole, deținând un rol de prim ordin în edificarea conștiinței istorice a acestui popor aparținând latinității occidentale.

Coordonate fundamentale corelate fenomenului istoric pe care îl reflectă mitul dacic, vor fi transpuse și în partea occidentului nordic al continentului, aparținând geografiei medievale.

Astfel în "Cosmographia" lui *Aethicus Ister*, Marea Neagră apare în spre nordul Europei, atrăgând în acest mod Dacia în contextul țărilor din această parte a lumii.

O altă lucrare "Cronica Dacilor de Normandia" consemnează faptul că numele Dacilor se confundă cu cel al Danilor (Danezilor), iar în istoriografia medievală, Danemarca este cunoscută și cu denumirea de Dacia, Geția sau Goția.

Aceeași cronică mai relatează printre altele faptul că "Dacia, care se numește astăzi Danemarca, a fost locuită de Goți, având mulți regi care au recurs la știința unor mari filosofi ca Deceneu, Zamolxis și alții".

Iată un leit-motiv obsesiv propriu istoriografiei medievale, acela de a integra în partea occidentală a Europei valorile de eminență aparținând trecutului nostru milenar.

Civilizația daco-getică mai preocupă și pe savantul suedez *Karl Lund* (Carolus Lundius) autor al unei opere de referință, apărută la Upsala în anul 1687, intitulată în mod atât de sugestiv: "Zamolxis primus Getarum legislator" - cu subtitlul: "Academica disertatione luci publicae restitutus".

Utilizând o vastă informație istorică, autorul se va referi printr-o judecată de valoare la personalitatea de înalt prestigiu a lui Zamolxis, subliniind activitatea legislativă, precum și normele de conduită pe care le-a impus poporului său, fapt ce a constituit meritul său de excepție. Amintește totodată de marele preot *Deceneu* și că zeul *Zamolxis* a dat acele legi poporului, potrivit cărora era guvernat de reguli stricte de comportare, trăind în cumpătare și potrivit *legilor naturii*.

Aceste legi civile și naturale sunt cele ale omenirii întregi, aparțin deci umanității - și constituie principiile cardinale și imutabile ce tind la desăvârșirea ființei umane care se deosebește de animalitate, adaugă savantul suedez.

Exegeza confirmă sensul orientativ al opticii unui jurist remarcabil, care sesizează valoarea de unicat a normelor legislative corelative geniului strămoșilor noștri.

Forța activă a marilor valori aparținând civilizației daco-getice va continua să facă obiectul de analiză și a altor autori de prestigiu europeni. Astfel mai recent, în secolul XIX, eruditul istoric și filosof german *Mommsen* în monumentală operă "Istoria Romei", apărută în 5 volume, începând din anul 1858, va sublinia sensurile adânci ale acestei civilizații, prin riguroase criterii interpretative.

"Apariția cultului lui Zamolxis. - observă savantul - a fost cea mai surprinzătoare reformă politico-religioasă a națiunii, înfăptuită de regele Geților *Burebista* și marele preot *Deceneu*. Prin noua evanghelie a cumpătării și a eroismului, cu o armată disciplinată și înflăcărată, marele rege a făurit în câțiva ani un regat puternic. Acest popor s-a luptat cu adversarii săi ca niște zei

pentru libertatea neamului lor”.

Pe de altă parte, *Julius Jung* publică în anul 1877 studiul “Romani și Români în ținuturile dunărene”, unde dă referiri și comentează înalta civilizație a Dacilor, așa cum spune autorul, și că acestea au fost primele popoare ale lumii ce au crezut în nemurire, concepție în general străină popoarelor antice.

Menționarea istoricilor moderni occidentali, care fac apolo-gia înaltelor virtuți ale strămoșilor se poate aprecia ca multiplă și variată.

Vom aminti printre aceștia pe *Gustav Zippel*, un contemporan al lui Jung, - și în același timp pe *Vasil Latișev*, istoric rus, care publică în anul 1896 un studiu din care se desprinde ideea că Burebista a luat în stăpânire Olbia situată în gura Niprului, ca și alte cetăți de pe malul vestic al Pontului Euxin, mergând până la Apollonia în partea de sud a peninsulei Haemus, - confirmând prin aceasta mărturia lui Strabon.

Un cunoscut istoric francez *Camille Jullien*, autor al unei “Istorie a Galiei”, se referă și la marele rege Burebista, *subliniind faptul că el nu a fost biruit niciodată de nimeni*.

Urmează să mai subliniem faptul că și *Jerôme Carcopino*, savant francez, în “Istoria generală” apărută în anul 1936, vorbește de marele rege *Burebista*, cel care, inspirat de zeul suprem *Zamolxis*, i-a înflăcărat atât pe Daco-Geți, încât insuflându-le un elan invincibil, o disciplină și credință de neclintit, a reușit să-i mobilizeze în căutarea unui imperiu”, pe care l-a și creat, adăugăm noi, dar care din nefericire nu a durat.

Apropiindu-ne de final, ținem să arătăm că nu am avut pretenția de a epuiza subiectul abordat, ci că l-am tratat în linii mari, el fiind prea vast pentru a-l circumscrie într-un spațiu limitat.

Se impune de la sine concluzia indiscutabilă că permanențele ca și strălucitele sinteze ale civilizației daco-gete, integrând dinamismul creator al eroismului în luptele pentru libertate, au acel *splendor veritatis* al credinței lor în nemurire, au putut fi integrate în circuitul valorilor de excepție ale culturii universale, prin *via magna* a istoriei civilizației europene.

Peste aripa de bronz a eternității, grație analizei diacronice corelată fenomenului de sincronism etic, vom putea avea revelația plenară a orgoliului ca și a expresiei monumentale pe care ne-o conferă spiritualitatea și valorile fundamentale ce aparțin patrimoniului culturii naționale integrate în universalitate, așa cum am fost tentați să arătăm, - lărgind prin aceasta orizontul infinit al civilizației umane și demonstrând încă o dată substanța de esență superioară a fenomenului istoric românesc în integralitatea lui.

IL FIGLIO DI ROMULA

Contributo dell'elemento etnico dacico
al comando dell'Impero romano

—
Liviu Jurchescu

(Segue dal numero precedente)

Questo fatto, Regaliano che afferma orgogliosamente di discendere da Decebal, Daia, che ama essere soprannominato «il Daco» sono chiare testimonianze di come questi uomini, ostentando la propria origine etnica, volevano dare alle loro azioni una vigorosa impronta dacica.

Perché Galerio non ha modificato la denominazione dell'Impero lo deduciamo sempre da Lattanzio. Quando ti dichiari «ostile al nome di romano» significa che disprezzi quel nome e quindi, logicamente, non puoi sostituirlo con il tuo, per non deprezzare te stesso.

La dichiarazione di Galerio va, invece, intesa nel senso che i Daci erano diventati a tal punto padroni dei destini dell'Impero da sentirsi come nel proprio Paese. C'era stata una Dacia romana? Perché non ci poteva essere anche una Roma dacica?

La penetrazione dell'elemento dacico nel governo dell'Impero romano d'Occidente è evidente. La storia ricorda Daci imperatori ma è certo che vi sono stati anche molti Daci che hanno occupato vari posti chiave - Mucapor fu il più fidato consigliere dell'imperatore Aureliano. Inoltre bisogna ammettere che, a Roma, si trovava una folta comunità di Daci, dal momento che Aureliano, in una lettera indirizzata al padre adottivo Ulpio Crinito, scrive che costoro hanno partecipato a una guerra civile scoppiata a Roma e che egli è riuscito a trionfare solo dopo che settemila ribelli sono stati uccisi.

L'odio della città di Roma verso Galerio, a causa delle imposte e il disprezzo di Galerio per l'aristocrazia, che aveva snaturato lo spirito costruttivo delle sue riforme, riescono più comprensibili alla luce di alcune considerazioni contenute in una lettera del vescovo romano Salviano, di epoca posteriore alla morte di Galerio, quando l'aristocrazia di Roma non era più tenuta a freno dalle vigorose mani del «mandriano» daco.

Quando Severo mosse verso Roma, Massimiano Ercoleo, che non riusciva a rassegnarsi al ruolo di semplice privato, adducendo a pretesto che, nella sua qualità di padre, voleva difendere il figlio Massenzio, radunò i soldati, che lo avevano servito in passato, e allestì un esercito, le cui fila si ingrossarono ben presto per il concorso di altri suoi ex soldati, che ora militavano nell'esercito di Severo e che preferirono disertare ed unirsi a lui.

A Roma, non appena si ha sentore dell'avvicinarsi di Severo, il prefetto e la maggior parte dei magistrati si schierano dalla parte di Galerio. Massenzio però, aiutato da amici e fedeli, massacra gli oppositori. Abbandonato dai propri soldati, Severo è catturato da Massimiano Ercoleo e viene consegnato a Massenzio, che lo sopprime.

Massimiano Ercoleo entra trionfalmente in Roma. Il figlio lo presenta in senato e chiede per lui la porpora imperiale. Il senato accoglie la proposta e lo proclama imperatore. Egli, a sua volta, proclama imperatore il figlio.

Non passa molto tempo e sorgono inevitabili dissapori tra padre e figlio, che cercano vicendevolmente di scavalcarsi. Nel frattempo Massimiano Ercoleo dà in sposa a Costantino la figlia Fausta e poi, con il pretesto che l'ingratitude del figlio lo costringe a rifugiarsi presso il genero, si reca da Costantino e lo proclama imperatore.

In Africa, intanto, viene proclamato imperatore l'usurpatore Domiziano. Vi sono pertanto quattro augusti (Galerio, Massimiano Ercoleo, Massenzio, Domiziano) e un cesare: Daia.

Galerio cerca di porre fine all'anarchia e di ripristinare la tetrarchia. A questo fine vengono convocati a Carnatum, sulle rive del Danubio, Diocleziano e Massimiano Ercoleo, i fondatori della tetrarchia (11.XI.310). Massimiano Ercoleo propone a Diocleziano di riprendere la porpora imperiale, questi rifiuta e riesce, invece, a convincere Massimiano Ercoleo ad abdicare una seconda volta.

Massenzio e Domiziano sono dichiarati usurpatori. Massimiano Ercoleo e Costantino depongono la porpora imperiale indossata senza il consenso di Galerio.

Si riforma la tetrarchia con Galerio e Licinio, augusti; Daia e Costantino, cesari. Ma questi ultimi considerano un'offesa per loro l'avanzamento irregolare di Licinio, che ha scavalcato il cesarato.

In seguito, mentre Costantino combatte sul Reno, il suocero ingrato approfitta della sua assenza per sottrarre dal tesoro dello Stato forti somme di denaro con cui corrompe l'esercito e fa dichiarare Costantino decaduto dalla carica di cesare e se stesso imperatore.

Al suo ritorno Costantino allontana Massimiano Ercoleo ed è proclamato imperatore in sua vece.

A questo punto la tetrarchia ha tre augusti: Galerio, Licinio e Costantino, e un cesare: Daia. E' però una tetrarchia di breve durata perché l'esercito proclama Daia imperatore. Si giunge così ad avere, contemporaneamente, sette imperatori, che si contendono il dominio del mondo: Galerio, Licinio, Daia, Massimiano Ercoleo, Costantino, Massenzio e Domiziano.

I dissensi in seno alla famiglia di Costantino si accentuano. Massimiano Ercoleo, che mal si rassegna a non avere la porpora, concepisce un piano criminale: uccidere Costantino nel sonno con la complicità della figlia, moglie dell'imperatore. Ne parla con Fausta e l'assicura che dovrà solo lasciare aperta la porta della camera da letto, al resto provvederà lui. Ma Fausta mantiene il segreto solo in parte. Va da Costantino e gli confida di essere a conoscenza che un grave pericolo lo minaccia. Gli fornirà altri par-

ticolari preziosi ma ad un prezzo: che il colpevole il quale, grazie alle sue informazioni, non riuscirà ad attuare il suo piano - sia perdonato. Costantino acconsente.

Il giorno fissato, appena si fa sera, Costantino ordina in segreto ad uno schiavo di coricarsi nel suo letto e rimanervi ben coperto. Come d'accordo, Fausta lascia la porta socchiusa e poi, assieme al marito, restano in attesa, non senza che prima Costantino, a voce alta, per farsi sentire da Massimiano Ercoleo, abbia detto alla moglie di essere stanco e voler coricarsi prima del solito. Quando è già notte, Massimiano Ercoleo spinge la porta, si avvicina furtivamente al letto e infierisce con colpi di pugnale sul malcapitato schiavo.

Costantino aveva promesso a Fausta il perdono del colpevole ma non mantiene la promessa. Si dice che accordò a Massimiano Ercoleo, come unico favore, la facoltà di scegliersi la morte che preferisce e di darsela con le proprie mani. Sembra che si sia impiccato ma c'è anche chi sostiene che fu Costantino stesso ad ucciderlo, lasciando credere che si fosse suicidato.

Essendo morto anche Domiziano, rimasero in vita cinque augusti: Galerio, Licinio, Daia, Costantino e Massenzio. I rapporti tra loro maturarono in atteggiamenti più definiti, nel senso che Massenzio fu considerato usurpatore dai quattro augusti e Licinio, Daia e Costantino riconobbero la priorità di Galerio nel governo dell'Impero.

Nel 311, Galerio, che era stato cesare per dodici anni e imperatore per altrisei, cadde ammalato. Prossimo alla fine, affidò a Licinio la madre Romula, la figlia Massimilla, la moglie Valeria, il figlio Candidiano, Prisca, vedova di Diocleziano e i figli di Severo.

Alla morte di Galerio c'erano tre augusti legittimi: Licinio, Daia, Costantino e l'usurpatore Massenzio.

Costantino e Licinio erano legati da vincoli di parentela indiretta e Daia, vedendosi isolato, decise di avvicinarsi a Massenzio. Nella lotta sono di fronte, da una parte, Costantino contro Massenzio, che si combattono per assicurarsi il potere in Occidente; dall'altra, Licinio contro Daia, che si contendono il dominio in Oriente.

Le ostilità fra Daia e Licinio si prolungano fino alla sconfitta di Daia, che muore a Tarso.

Ora Licinio poteva agire in comune con Costantino, contro Massenzio. Questi fu sconfitto da Costantino nella battaglia di Ponte Milvio (28 ottobre 312), cadde da cavallo e annegò nel Tevere.

Vi fu poi un conflitto Licinio-Costantino. Licinio non voleva dividere con Costantino i territori di Daia, che aveva conquistati da solo. Sembra che ambedue, dopo tante esperienze, considerino migliore la formula di un governo unico anziché policefalo. Intanto, ciascuno per conto proprio, per neutralizzare la concorrenza di nuovi pretendenti, provvede a sopprimere tutti i «sospetti». Costantino fa uccidere molti dei suoi amici, Licinio tutti coloro che Galerio aveva affidato alle sue cure.

(continua)

FONDATION EUROPEENNE DRAGAN

IIIEME SYMPOSIUM INTERNATIONAL DE THRACOLOGIE
Palma de Mallorca

ANCIENS PEUPLES EUROPEENS Migrations, Inter-relations

CIRCULAIRE N. 3

Nous sommes à même de vous communiquer le programme provisoire de notre Symposium, programme établi sur la base des adhésions qui nous ont été confirmées jusqu'au 10 courant.

Cette manifestation scientifique internationale organisée par notre Fondation se déroulera sous les auspices de:

Exmo. Sr. Ministro de Educación y Ciencia
Ilmo. Sr. Subsecretario de Educación
Exmo. Sr. Ministro de Cultura
Ilmo. Sr. Director General del Patrimonio Artístico
Exmo. Sr. Gobernador Civil de Mallorca
Exmo. Sr. Capitan General de la Región
Exmo. Alcalde de Palma de Mallorca
Ilmo. Sr. Delegada de Cultura de Palma de Mallorca

ainsi que des Universités de Madrid, Barcelone, Salamanque, Zaragoza et Palma de Majorque.

Les travaux auront lieu, comme prévu, à Palma de Majorque, du 16 au 19 novembre 1981, auprès des locaux de la Fondation Européenne Dragan (Paseo Marítimo, Calle Villa Dragan, 4-6).

A. Fol (Sofia): *Sujet réservé.*

J. Maluquer de Motes (Barcelone): *Panorama de las relaciones entre el Sudeste y el Sudoeste de Europa, años 1000-500.*

R. Peroni (Roma): *Possibilità archeologica di immigrazioni nell'Italia del II e I millennio: dove, quando.*

M. Petrescu-Dâmbovița (Iași): *Peuples et civilisations dans l'espace carpatoponto-danubien à l'âge des métaux.*

A. Balil Illana (Valladolid): *I Traci nella Penisola Iberica.*

A. Beltrán Martínez (Zaragoza): *La circulación numismática hispánica desde el siglo III al cambio de era y sus relaciones con la moneda mediterranea.*

J.M. Blázquez (Madrid): *Arte tracio-ibero, paralelos y divergencias.*

L. Braccesi (Torino): *Tradizione letteraria e vie carovaniere dall'Emo all'Adriatico e dall'Adriatico all'Iberia.*

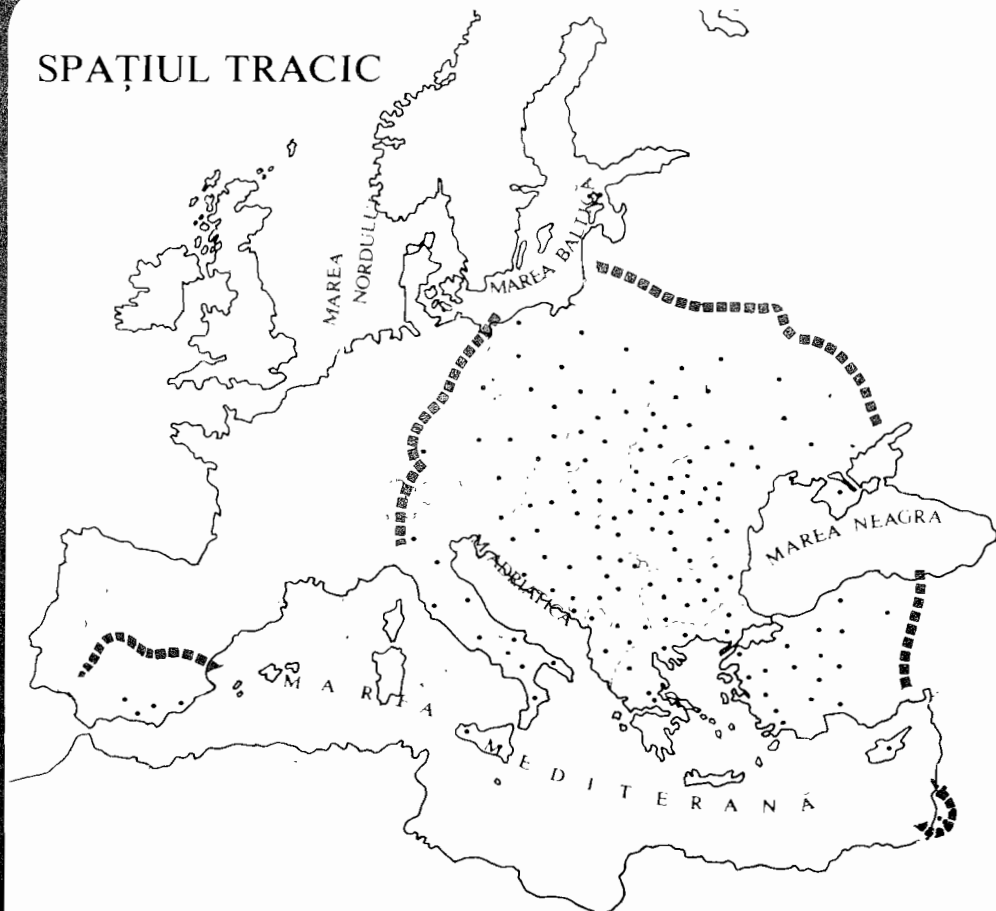
Gh. Bulgăr (Bucarest): *L'historiographie humaniste allemande de Transylvanie sur les Daces et leur langue.*

J. Caro Baroja (Madrid): *Les Illyriens et la Péninsule Ibérique.*

E. Carvalho (Lisboa): *Orphée à la poursuite de l'Occident.*

- E. Condurachi (Bucarest): *Les Thraces à Troie VII B2*.
- F. Crevatin (Trieste): *Il concetto di migrazione: mito e realtà*.
- R. Crossland (Sheffield): *Late prehistoric migrations in South-East Europe*.
- A. Diez Diego (Lisboa): *Pre-roman numismatics, new approaches*.
- J. Constantin Dragan (Milano): *Les Thraces, dénominateur commun de la culture européenne*.
- I. Duridanov (Sofia): *La religion dace*.
- M.P. García Bellido (Salamanca): *Moneda minera en Dalmacia y España*.
- E. Gatti (Modena): *Gli Illiri e la civiltà mediterranea*.
- B. Gavela (Beograd): *Un essai critique sur les migrations et les mouvements des Celtes dans les pays balkaniques parmi les Thraces et les Illyriens*.
- V. Georgiev (Sofia): *La religion thrace*.
- J. de Hoz Bravo (Salamanca): *La geografía lingüística de las lenguas pre-romanas: problemas balcánicos y ibéricos*.
- G. Iliescu (Bucarest): *Les dieux des Daces sur les effigies monétaires à certaines cités géto-daciques avec des sanctuaires*.
- C.A. Mastrelli (Firenze): *L'importanza del sostrato*.
- G. Nieto Gallo (Madrid): *Posibles precedentes de la falcada ibérica*.
- St. Pascu (Cluj-Napoca): *Les humanistes et illuministes roumains et les Thraco-Daces*.
- V. Popov (Sofia): *L'Orphisme*.
- E. Ripoll Perello (Barcelona): *Algunas notas sobre la «Ora maritima»*.
- A. Rosetti (Bucarest): *Linguistique balkanique*.
- I.I. Russu (Cluj-Napoca): *Le substrat thraco-gétique du roumain*.
- D. Samsaris (Salonique): *La migration thrace en Macédoine*.
- M. Savić (Beograd): *Les anciennes langues balkaniques et leurs répercussions modernes*.
- S. Stati (Bologna): *Concepts désignés dans les langues romanes par des mots de substrat*.
- A. Tovar Llorente (Tübingen): *Sujet réservé*.
- O. Varga (Bucarest): *La vocation européenne de la musique des Thraces*.
- V. Velkov (Sofia): *Le Sanctuaire thrace en Kabyle*.
- A. Vraciu (Bucarest): *Quelques considérations sur la migration des Phrygiens*.

SPAȚIUL TRACIC

Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume,
după cel al Indienilor (Herodot)

G. Iliescu: De la zeii Dacilor pe efigii monetare la unele cetăți
geto-dacice cu sanctuare

1

P. Lucescu: Civilizația daco-getică în contextul conștiinței
istorice europene

6

L. Jurchescu: Il figlio di Romula

11

Al treilea Simpozion Internațional de Tracologie
(Palma de Mallorca)

14

NOI TRACII

Redactia: Via Larga 11, Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunto
Direz. Foro Traiano 1/A Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78
Rivista mensile Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)